

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (№ 988-р від 14 грудня 2016 р.). URL:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Радянська школа, 1976–1977. Т. 1–5.
3. Сухомлинський В. О. Моя педагогічна система. *Радянська школа*. 1988. № 8. С. 87–91.

Кришмарел Вікторія Юріївна,

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

ВІЗУАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ В НАВЧАННІ ФІЛОСОФІЇ В ЛІЦЕЇ:

МІСЦЕ ЗАПИТАНЬ

Наскрізне викладання філософії в школі — це світова загальноосвітня тенденція, яка зумовлена декількома факторами: формування навичок аргументованого викладу власних думок усно та письмово, вміння порівнювати інформацію з різних джерел, спритність у висуванні гіпотез та представленні власної позиції, здатність критично мислити з різних проблемних питань тощо. Одним з найкращих способів включення її до освітньої системи ліцею в контексті історичної та громадянської освіти є відповідна робота з візуальними джерелами на уроках.

При роботі з вже підібраними ілюстраціями у загальноосвітньому процесі (розміщеними в підручниках, посібниках тощо), дослідники з різних країн, які є представниками відмінних підходів до освіти як системи, співпадають у ключовому значенні запитань як на уроці загалом, такі при опрацюванні візуальних матеріалів зокрема.

Це пов'язано з тим, що, як зазначає О. Пометун у книзі «Запитання на уроці: навіщо, до кого, як і про що»:

- формулювання запитань стимулює занурення учнів у джерела і здатність аналізувати та оцінювати отриману інформацію у контексті особистого досвіду;

- ефективні запитання дозволяють учням побачити взаємозв'язки між досліджуваним шкільним предметом і реальним світом, застосувати високі рівні мислення;
- цікаві, влучні запитання заохочують самостійний пошук учнями відповідей, а також спонукає школярів ставити свої власні питання;
- запитання і відповіді, сформульовані учнями, дають вчителю можливість оцінити рівень опанування ними навчальним змістом і розвитку їхніх мисленневих умінь, а отже, реальну ефективність власного викладання.

Дослідниця пропагує застосування запитань на уроці на основі таксономії Б. Блума, що забезпечує досягнення дидактичних цілей з розвитку тих чи інших мисленневих операцій учнів. Кожен рівень пізнавальних операцій (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка) має набір запитальних слів, з яких мають розпочинатися відповідні питання. При цьому здебільшого закриті запитання (з однозначною відповіддю) співвідносяться з нижчими рівнями мисленневих операцій, а відкриті — з вищими, які відповідають критичному мисленню.

При роботі з ілюстраціями необхідно враховувати, що учні мають вміння працювати як із закритими, так і з відкритими типами запитань (важливими є як вміння знаходити відповіді, так і ставити запитання всіх рівнів таксономії Блума). Закриті запитання стосуються безпосередньо побаченого, а відкриті — осмислення сутності.

Обидва запропонованих алгоритма співвідносяться із застосуванням запитань за таксономією Блума, допомагають рухатися від осмислення конкретної ілюстрації до осягнення її сутності та значення, передбачають сходження/ускладнення мисленневих операцій пізнання, за рахунок чого відбувається привласнення учнями результатів навчання за рахунок того, що вони здобуваються, а не отримуються.

Таким чином, використовуючи запитання при роботі з візуальними джерелами (ілюстраціями) можна досягнути не лише більш осмисленого, довготривалого, зацікавленого сприйняття учнями, алей, використовуючи навички навчання філософії, досягнути вдумливого аналізу зображення, його незаангажованої оцінки, вміння знаходити специфічні та загальні риси тощо. ■